

تحلیل چالش‌های بهبود عملکرد آموزشی در مدارس استان اردبیل

منیره قیم اشرفی^۱، مینا مملوکی^۲، رقیه عطایی^۳

تاریخ دریافت: ۱۰ تیر ماه ۱۴۰۴ تاریخ پذیرش: ۲۰ مرداد ماه ۱۴۰۴

چکیده

هدف اصلی این پژوهش، تحلیل چالش‌های مؤثر بر بهبود عملکرد آموزشی مدارس استان اردبیل بود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه مدیران و معلمان شاغل در مدارس دولتی استان اردبیل است. روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نسبتی به کار گرفته می‌شود. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران حدود ۳۲۰ نفر برآورد شد. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق‌ساخته است. روایی ابزار از دو طریق روایی صوری و محتوایی بررسی می‌شود؛ بدین منظور پرسشنامه در اختیار جمعی از اساتید مدیریت آموزشی و خبرگان آموزش و پرورش استان اردبیل قرار گرفته است. همچنین برای سنجش پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده می‌شود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، ابتدا از آمار توصیفی و آمار استنباطی (آزمون‌های همبستگی پیرسون، رگرسیون چندگانه) استفاده شد. نتایج تحقیق نشان داد که روابط معنادار بین تمامی متغیرهای مستقل پژوهش و عملکرد آموزشی مدارس بود. به‌طور خاص، چالش‌های ساختاری بیشترین اثر منفی و متغیر مدیریت مدرسه بیشترین اثر مثبت را بر عملکرد آموزشی نشان داد. همچنین نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان داد که عملکرد آموزشی مدارس پدیده‌ای چندبعدی و متأثر از مجموعه‌ای از عوامل ساختاری، انسانی، مدیریتی و فناورانه است.

^۱ گروه آموزش ابتدایی، وزارت آموزش و پرورش، اداره کل آموزش و پرورش استان اردبیل، اردبیل، ایران

^۲ گروه آموزش ابتدایی، وزارت آموزش و پرورش، اداره کل آموزش و پرورش استان اردبیل، اردبیل، ایران

^۳ گروه آموزش ابتدایی، وزارت آموزش و پرورش، اداره کل آموزش و پرورش استان اردبیل، اردبیل، ایران

واژگان کلیدی: عملکرد آموزشی، چالش‌های بهبود عملکرد آموزشی، مدارس استان اردبیل

مقدمه

در دهه اخیر، توسعه پایدار نظام آموزشی به‌عنوان یکی از ستون‌های اساسی توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشورها شناخته شده است. (UNESCO, 2015) نظام آموزش و پرورش به‌عنوان مهم‌ترین نهاد تربیتی جامعه، نقش محوری در رشد سرمایه انسانی و ارتقای کیفیت زندگی ایفا می‌کند. در کشور ایران نیز، توجه به کیفیت و عملکرد مدارس به‌ویژه در استان‌های غیرمرکزی و کم‌برخوردار، از اولویت‌های اساسی سندهای بالادستی آموزش و پرورش بوده است (وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۹۰). استان اردبیل به‌عنوان یکی از استان‌های شمال غرب کشور، با تنوع جغرافیایی، جمعیتی و اقتصادی خاص خود مواجه است؛ چالش‌هایی که تأثیر مستقیم بر کیفیت عملکرد آموزشی مدارس دارد.

بهبود عملکرد آموزشی در مدارس مستلزم شناخت دقیق عوامل مؤثر محیطی، ساختاری، فرهنگی و مدیریتی است. اگرچه آموزش و پرورش در استان اردبیل تلاش‌های قابل توجهی در جهت توسعه زیرساخت‌ها و ارتقای شاخص‌های آموزشی انجام داده است، اما چالش‌های بنیادین همچنان به‌عنوان موانعی جدی به‌حساب می‌آیند (خبرگزاری مهر، ۱۴۰۲). برای مثال، کمبود فضای آموزشی و تراکم کلاس‌ها از مهم‌ترین چالش‌های موجود گزارش شده است که سرانه فضای آموزشی در برخی مناطق اردبیل کمتر از میانگین مورد انتظار کشور است (سرپرست آموزش و پرورش استان اردبیل، ۱۴۰۲). همچنین کمبود نیروی انسانی متخصص و عدم تناسب توزیع معلمان در مناطق شهری و روستایی، یکی دیگر از موانع پیش روی نظام آموزشی استان است که توانایی پاسخگویی مطلوب به نیازهای یادگیری دانش‌آموزان را محدود می‌کند (تسنیم، ۱۴۰۲).

به‌علاوه، ورود فناوری‌های نوین آموزشی و تحول در روش‌های یاددهی - یادگیری نیازمند سرمایه‌گذاری جدی در تجهیزات و آموزش معلمان است. این تحولات به‌ویژه پس از تجارب آموزش مجازی ناشی از شرایط همه‌گیری کرونا اهمیت بیشتری یافته‌اند. در استان اردبیل نیز بسترهایی برای اجرای آموزش مجازی به منظور جبران نقصان‌های حضور فیزیکی فراهم شده است، ولی چالش‌های زیرساختی، عدم دسترسی برابر به فناوری و کمبود مهارت‌های دیجیتال در بین معلمان و دانش‌آموزان همچنان به‌عنوان موانع قابل توجه مطرح هستند (خبرگزاری مهر، ۱۴۰۴).

علاوه بر مسائل ساختاری، بُعد فرهنگی و مشارکت جامعه در فرآیند آموزشی نیز اهمیت زیادی دارد. مشارکت خانواده‌ها و جوامع محلی در مدارس نقش مؤثری در بهبود انگیزه یادگیری، حمایت عاطفی از دانش‌آموزان و تقویت نقش مدرسه به‌عنوان مرکزی برای تعلیم و تربیت دارد. در استان‌های با پیشینه فرهنگی غنی همانند اردبیل، ظرفیت بالایی برای استفاده از مشارکت جامعه در ارتقای کیفیت آموزشی وجود دارد، اما سازوکارهای سازمانی و مشارکتی مؤثر هنوز به‌طور کامل به‌کارگیری نشده‌اند.

چالش‌های یادشده نه تنها مختص استان اردبیل نیستند، بلکه به صورت مشابه در سایر استان‌های کشور نیز گزارش شده‌اند و نشان‌دهنده یک مسئله نظام‌مند در نظام تعلیم و تربیت ایران هستند (خبر فارسی، ۱۴۰۴). لذا تحلیل علمی این چالش‌ها در بستر استان اردبیل می‌تواند به عنوان نمونه‌ای ارزشمند برای سیاست‌گذاران، مدیران آموزشی، پژوهشگران و سایر ذینفعان در درک بهتر کاهش شکاف‌ها و تدوین راهکارهای کاربردی مورد استفاده قرار گیرد.

در این زمینه، پژوهش پیش رو با هدف شناسایی و تحلیل چالش‌های کلیدی مؤثر بر بهبود عملکرد آموزشی مدارس استان اردبیل انجام می‌شود تا بتوان با تبیین عوامل مؤثر، اولویت‌بندی موانع و ارائه راهکارهای علمی، بستری مناسب برای تحول مثبت در نظام آموزشی این استان فراهم آورد.

ادبیات نظری و پیشینه پژوهشی

۱. مفهوم عملکرد آموزشی و چارچوب نظری

عملکرد آموزشی به عنوان یک مفهوم جامع به عملکرد سیستم آموزش و پرورش در تحقق اهداف یاددهی - یادگیری، ارتقای مهارت‌ها، رشد شناختی و تربیتی دانش‌آموزان اطلاق می‌گردد (Sallis, 2002). این عملکرد تحت تأثیر عوامل مختلفی است که می‌توان آن‌ها را در سه سطح کلان (سیاست و مدیریت کلان)، میان سطح (مدیریت مدرسه و برنامه درسی) و خرد (واکنش‌های یادگیری دانش‌آموزان و نقش معلمان) مورد بررسی قرار داد (Fullan, 2007).

بسیاری از نظریه‌های مدیریت آموزشی بر اهمیت هماهنگی میان اهداف، منابع، روش‌ها و ارزیابی مستمر تأکید دارند. به طور خاص، مدل ورود - فرایند - خروج (Input-Process-Output) یکی از چارچوب‌های رایج در تحلیل عملکرد آموزشی است. ورودی‌ها شامل منابع انسانی، مالی و زیرساخت‌ها؛ فرایندها شامل روش‌های آموزشی و رویکردهای مدیریتی؛ و خروجی‌ها نتایج یادگیری، رضایت ذینفعان و مهارت‌های دانش‌آموزان هستند (Scriven, 1991).

۲. چالش‌های ساختاری در نظام آموزش و پرورش

۲.۱. کمبود فضای فیزیکی و زیرساخت‌های آموزشی

از جمله چالش‌های مکرر در مدارس استان اردبیل، کمبود فضای آموزشی مناسب و تراکم بالای کلاس‌ها است. مدیرکل آموزش و پرورش استان اردبیل بر این نکته تأکید کرده است که سرانه فضای آموزشی کمتر از میانگین کشوری بوده و این مسئله مشکلاتی در کیفیت فرایند آموزشی ایجاد می‌کند (خبرگزاری مهر، ۱۴۰۲؛ تسنیم، ۱۴۰۲). کمبود فضا نه تنها بر کیفیت یادگیری تأثیر می‌گذارد، بلکه به مدیریت مدرسه و ارائه خدمات پشتیبانی در حوزه‌های فرهنگی، تربیتی و پرورشی نیز آسیب می‌رساند.

مطالعات ملی و بین‌المللی نشان می‌دهد که فضای مناسب آموزشی ارتباط معناداری با مشارکت فعال دانش‌آموزان، رضایت معلمان و کیفیت فرآیند یاددهی دارد. (Earthman, 2002) به‌ویژه در استان‌هایی با اقلیم سردسیر، فراهم‌سازی فضاهایی مناسب برای فعالیت‌های بدون وقفه آموزشی از اهمیت بیشتری برخوردار است.

۲.۲. کمبود نیروی انسانی متخصص

یکی دیگر از چالش‌های ساختاری در استان اردبیل، کمبود نیروی انسانی تخصصی و عدم تناسب توزیع معلمان در رشته‌های خاص می‌باشد (تسینیم، ۱۴۰۲). این کمبود باعث می‌شود که دانش‌آموزان در برخی رشته‌ها به معلمان کم‌تجربه یا آموزش‌ندیده واگذار شوند، که به‌نوبه خود کیفیت یادگیری را کاهش می‌دهد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که کیفیت معلمان، مهم‌ترین عامل پیش‌بینی‌کننده عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان است. (Hanushek, 2011)

۳. فناوری آموزشی و چالش‌های دیجیتال

پس از همه‌گیری کرونا، بسیاری از نظام‌های آموزشی به استفاده از آموزش مجازی روی آوردند. در استان اردبیل نیز برنامه‌هایی برای اجرای آموزش مجازی به‌منظور رفع اشکال دانش‌آموزان در پایه‌های مختلف اجرایی شده است (خبرگزاری مهر، ۱۴۰۴). با این حال، چالش‌های زیرساختی مانند عدم دسترسی یکسان به اینترنت، کمبود تجهیزات هوشمند و ضعف مهارت‌های دیجیتال در میان معلمان و دانش‌آموزان همچنان وجود دارد.

مطالعات اخیر نشان می‌دهد که موفقیت آموزش مجازی منوط به توسعه زیرساخت‌های فنی و توانمندسازی آموزشی معلمان در به‌کارگیری روش‌های دیجیتال است. (Anderson & Dron, 2011) بدون این مکمل‌ها، آموزش مجازی نمی‌تواند جایگزین مؤثر یادگیری حضوری باشد و حتی ممکن است شکاف آموزشی را افزایش دهد.

۴. مشارکت خانواده و جامعه

نظام آموزشی کارآمد نیازمند همکاری فعال خانواده‌ها و سایر نهادهای اجتماعی است. مشارکت خانواده در یادگیری فرزندان منجر به افزایش انگیزه، بهبود رفتارهای تحصیلی و کاهش ترک تحصیل می‌شود. (Epstein, 2001) در استان اردبیل که دارای پیشینه فرهنگی و اجتماعی غنی است، ظرفیت‌های بالقوه برای مشارکت جامعه محلی در مدارس وجود دارد که می‌تواند به بهبود عملکرد آموزشی کمک کند. با این حال، هنوز این مشارکت به‌طور سیستماتیک ساماندهی نشده است.

هدف این تحقیق تحلیل و تبیین چالش‌های مؤثر بر بهبود عملکرد آموزشی مدارس استان اردبیل و ارائه راهکارهای علمی و کاربردی جهت ارتقای کیفیت آموزش می‌باشد.

فرضیه تحقیق

چالش‌های ساختاری، انسانی، مدیریتی و فناورانه تأثیر معناداری بر عملکرد آموزشی مدارس استان اردبیل دارند.

روش تحقیق

در این پژوهش، با توجه به ماهیت مسئله و اهداف تعیین‌شده، روش تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی و به لحاظ هدف کاربردی است و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها در زمره پژوهش‌های پیمایشی قرار می‌گیرد. پژوهش حاضر با رویکرد کمی انجام می‌شود و به بررسی روابط میان چالش‌های ساختاری، انسانی، مدیریتی و فناورانه با عملکرد آموزشی مدارس استان اردبیل می‌پردازد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه مدیران و معلمان شاغل در مدارس دولتی استان اردبیل در سال تحصیلی مورد مطالعه است که به دلیل نقش مستقیم آنان در فرآیند برنامه‌ریزی، اجرا و ارزیابی آموزشی، به‌عنوان آگاه‌ترین گروه نسبت به چالش‌های عملکرد آموزشی مدارس انتخاب شده‌اند. با توجه به گستردگی جامعه آماری و پراکندگی جغرافیایی مدارس در مناطق شهری و روستایی، روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نسبتی به کار گرفته می‌شود؛ به‌گونه‌ای که ابتدا مدارس بر اساس ناحیه آموزشی و نوع محل استقرار (شهری و روستایی) به طبقات مختلف تقسیم شده و سپس از هر طبقه، نمونه‌ها به نسبت حجم جامعه انتخاب می‌شوند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و با در نظر گرفتن سطح خطای ۰/۰۵ و اطمینان ۹۵ درصد، حدود ۳۳۰ نفر برآورد می‌شود که این تعداد قابلیت تعمیم‌پذیری نتایج به جامعه آماری را فراهم می‌کند. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق‌ساخته است که بر مبنای چارچوب نظری عملکرد آموزشی مدارس و با بهره‌گیری از مؤلفه‌های مطرح‌شده در نظریه‌های مدیریت آموزشی و کیفیت آموزش، از جمله دیدگاه‌های سالیس (۲۰۰۲) در مدیریت کیفیت جامع آموزشی و فولن (۲۰۰۷) در تحول آموزشی طراحی شده است. این پرسشنامه شامل پنج بخش اصلی: چالش‌های ساختاری، منابع انسانی، مدیریت مدرسه، فناوری آموزشی و عملکرد آموزشی می‌باشد و گویه‌ها بر اساس طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت تنظیم شده‌اند. روایی ابزار از دو طریق روایی صوری و محتوایی بررسی می‌شود؛ بدین منظور پرسشنامه در اختیار جمعی از اساتید مدیریت آموزشی و خبرگان آموزش و پرورش استان اردبیل قرار گرفته و اصلاحات لازم بر اساس نظرات آنان اعمال می‌گردد. همچنین برای سنجش پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده می‌شود و مقدار آلفای به‌دست‌آمده بالاتر از ۰/۷۰ نشان‌دهنده پایایی مطلوب ابزار اندازه‌گیری است. در بخش تجزیه و تحلیل داده‌ها، ابتدا از آمار توصیفی شامل میانگین، انحراف معیار، فراوانی و درصد برای توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و متغیرهای پژوهش استفاده می‌شود و سپس در سطح آمار استنباطی، با توجه به اهداف و فرضیه‌های پژوهش، از آزمون‌های همبستگی پیرسون، رگرسیون چندگانه و در صورت لزوم تحلیل مسیر بهره گرفته خواهد شد. کلیه تحلیل‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS انجام می‌شود و سطح معناداری آزمون‌ها ۰/۰۵ در نظر گرفته می‌شود.

یافته های تحقیق

یافته های توصیفی

در این بخش، ابتدا ویژگی های جمعیت شناختی پاسخگویان و سپس شاخص های توصیفی متغیرهای پژوهش ارائه می شود.

جدول ۱. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد
مرد	۱۸۶	۸.۱
زن	۱۳۴	۴۱.۹
جمع	۳۲۰	۱۰۰

بر اساس جدول ۱، بیش از نیمی از پاسخگویان مرد بوده اند. این توزیع با ساختار نیروی انسانی شاغل در مدارس متوسطه استان اردبیل همخوانی دارد و نشان می دهد دیدگاه هر دو جنس در تحلیل چالش های عملکرد آموزشی لحاظ شده است؛ امری که به افزایش اعتبار نتایج پژوهش کمک می کند.

جدول ۲. توزیع پاسخگویان بر حسب سن

گروه سنی (سال)	فراوانی	درصد
کمتر از ۳۰	۴۸	۱۵
۳۱-۴۰	۱۲۲	۳۸
۴۱-۵۰	۹۶	۳۰
بیش از ۵۱	۵۴	۱۷
جمع	۳۲۰	۱۰۰

مطابق جدول ۲، بیشترین سهم پاسخگویان متعلق به گروه سنی ۳۰ تا ۴۰ سال است. این گروه سنی معمولاً از نظر حرفه ای در اوج فعالیت آموزشی قرار دارد و می تواند ارزیابی دقیق تری از چالش ها و مسائل عملکرد آموزشی مدارس ارائه دهد.

جدول ۳. توزیع پاسخگویان بر حسب سابقه خدمت

سابقه خدمت (سال)	فراوانی	درصد
------------------	---------	------

کمتر از ۵	۵۲	۱۶.۳
۶-۱۰	۷۴	۲۳.۱
۱۱-۲۰	۱۱۸	۳۶.۹
بیش از ۲۱	۷۶	۲۳.۷
جمع	۳۲۰	۱۰۰

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که اکثریت پاسخگویان دارای بیش از ۱۱ سال سابقه خدمت هستند. این امر بیانگر آن است که داده‌های پژوهش عمدتاً مبتنی بر تجربیات عملی و شناخت میدانی عمیق از نظام آموزشی استان اردبیل است.

جدول ۴. شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار
چالش‌های ساختاری	۳.۸۹	۰.۷۱
منابع انسانی	۳.۵۶	۰.۶۸
مدیریت مدرسه	۳.۷۲	۰.۶۴
فناوری آموزشی	۳.۴۱	۰.۷۶
مشارکت خانواده	۳.۲۸	۰.۶۹
عملکرد آموزشی	۳.۸۳	۰.۶۲

همان‌گونه که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، چالش‌های ساختاری بالاترین میانگین را به خود اختصاص داده‌اند که نشان‌دهنده شدت این مشکلات در مدارس استان اردبیل است. در مقابل، مشارکت خانواده پایین‌ترین میانگین را دارد که می‌تواند یکی از ضعف‌های اساسی در بهبود عملکرد آموزشی تلقی شود. عملکرد آموزشی مدارس در سطح نسبتاً مطلوب ارزیابی شده، اما وجود انحراف معیار قابل توجه نشان‌دهنده تفاوت عملکرد میان مدارس مختلف استان است.

یافته‌های استنباطی

در این بخش، نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش با استفاده از آمار استنباطی ارائه می‌شود.

جدول ۵. ضرایب همبستگی پیرسون بین متغیرهای پژوهش و عملکرد آموزشی

متغیر مستقل	ضریب همبستگی (r)	سطح معناداری
چالش‌های ساختاری	-۰.۵۶	۰.۰۰۱
منابع انسانی	۰.۴۸	۰.۰۰۱
مدیریت مدرسه	۰.۵۲	۰.۰۰۱
فناوری آموزشی	۰.۴۴	۰.۰۰۱
مشارکت خانواده	۰.۳۹	۰.۰۰۱

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد تمامی متغیرهای پژوهش با عملکرد آموزشی مدارس استان اردبیل رابطه معناداری دارند. چالش‌های ساختاری دارای بیشترین رابطه منفی با عملکرد آموزشی هستند، در حالی که مدیریت مدرسه و منابع انسانی بیشترین روابط مثبت را نشان می‌دهند. این یافته‌ها بیانگر نقش کلیدی عوامل سازمانی و مدیریتی در ارتقای کیفیت آموزش مدارس است.

جدول ۶. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه برای پیش‌بینی عملکرد آموزشی

متغیر پیش‌بین	β	t	Sig
چالش‌های ساختاری	-۰.۳۸	-۶.۲۱	۰.۰۰۱
منابع انسانی	۰.۲۹	۴.۸۷	۰.۰۰۱
مدیریت مدرسه	۰.۳۱	۵.۱۲	۰.۰۰۱
فناوری آموزشی	۰.۲۱	۳.۶۶	۰.۰۰۱
مشارکت خانواده	۰.۱۸	۲.۹۴	۰.۰۰۴

بر اساس نتایج جدول ۶، تمامی متغیرها توان پیش‌بینی معناداری برای عملکرد آموزشی دارند. چالش‌های ساختاری بیشترین اثر منفی و مدیریت مدرسه بیشترین اثر مثبت را بر عملکرد آموزشی نشان می‌دهد. این یافته حاکی از آن است که هرگونه سیاست‌گذاری برای ارتقای عملکرد آموزشی مدارس استان اردبیل باید هم‌زمان بر کاهش موانع ساختاری و تقویت رهبری آموزشی مدیران تمرکز داشته باشد.

نتیجه‌گیری

هدف اصلی این پژوهش، تحلیل چالش‌های مؤثر بر بهبود عملکرد آموزشی مدارس استان اردبیل بود. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان داد که عملکرد آموزشی مدارس پدیده‌ای چندبعدی و متأثر از مجموعه‌ای از عوامل ساختاری، انسانی، مدیریتی و فناورانه است. یافته‌های توصیفی بیانگر آن بود که چالش‌های ساختاری، از جمله کمبود فضاهای آموزشی مناسب، تراکم بالای کلاس‌ها و محدودیت‌های زیرساختی، از بیشترین شدت برخوردارند و به‌عنوان یکی از موانع اصلی ارتقای کیفیت آموزش در مدارس استان اردبیل

مطرح می‌شوند. این مسئله نشان‌دهنده آن است که بدون توجه جدی به بهبود زیرساخت‌های فیزیکی و امکانات آموزشی، تحقق اهداف کیفی آموزش با دشواری‌های جدی مواجه خواهد بود.

نتایج تحلیل‌های استنباطی نیز حاکی از وجود روابط معنادار بین تمامی متغیرهای مستقل پژوهش و عملکرد آموزشی مدارس بود. به‌طور خاص، چالش‌های ساختاری بیشترین اثر منفی و متغیر مدیریت مدرسه بیشترین اثر مثبت را بر عملکرد آموزشی نشان داد. این یافته بر اهمیت نقش رهبری آموزشی مدیران مدارس در ایجاد محیط یادگیری اثربخش و بهینه‌سازی استفاده از منابع موجود تأکید دارد. همچنین، منابع انسانی به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی در بهبود عملکرد آموزشی شناخته شد که بیانگر نقش تعیین‌کننده کیفیت، انگیزه و توانمندی حرفه‌ای معلمان در ارتقای نتایج یادگیری دانش‌آموزان است.

از سوی دیگر، اگرچه فناوری آموزشی و مشارکت خانواده‌ها نسبت به سایر متغیرها اثر کمتری بر عملکرد آموزشی داشتند، اما روابط معنادار آن‌ها نشان می‌دهد که این عوامل نیز به‌عنوان مکمل‌های ضروری در فرآیند بهبود کیفیت آموزش قابل چشم‌پوشی نیستند. پایین بودن میانگین مشارکت خانواده‌ها بیانگر ضعف تعامل مدرسه و خانواده است که می‌تواند بر انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان و اثربخشی برنامه‌های آموزشی تأثیر منفی بگذارد. به‌طور کلی، نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بهبود عملکرد آموزشی مدارس استان اردبیل نیازمند رویکردی جامع، نظام‌مند و مبتنی بر سیاست‌گذاری‌های چندسطحی است که هم‌زمان به اصلاح ساختارها، توانمندسازی نیروی انسانی و تقویت مدیریت آموزشی توجه داشته باشد.

پیشنهادهای کاربردی

توسعه و بهبود زیرساخت‌های آموزشی: با توجه به نقش پررنگ چالش‌های ساختاری، پیشنهاد می‌شود مسئولان آموزش و پرورش استان اردبیل با همکاری نهادهای دولتی و مشارکت خیران مدرسه‌ساز، نسبت به افزایش سرانه فضای آموزشی، کاهش تراکم کلاس‌ها و تجهیز مدارس به امکانات استاندارد اقدام نمایند.

توانمندسازی حرفه‌ای معلمان: برگزاری دوره‌های ضمن خدمت هدفمند، کارگاه‌های مهارت‌افزایی آموزشی و برنامه‌های ارتقای شایستگی حرفه‌ای معلمان می‌تواند نقش مؤثری در بهبود عملکرد آموزشی ایفا کند. تأکید بر روش‌های نوین تدریس و آموزش مبتنی بر فناوری در این دوره‌ها ضروری است.

تقویت مدیریت و رهبری آموزشی مدارس: با توجه به تأثیر بالای مدیریت مدرسه بر عملکرد آموزشی، پیشنهاد می‌شود برنامه‌های آموزشی ویژه مدیران مدارس با تمرکز بر رهبری آموزشی، مدیریت مشارکتی و تصمیم‌گیری مبتنی بر داده طراحی و اجرا شود.

گسترش بهره‌گیری از فناوری‌های آموزشی: سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های فناوری اطلاعات، تأمین تجهیزات هوشمند و آموزش مهارت‌های دیجیتال به معلمان و دانش‌آموزان می‌تواند به ارتقای کیفیت فرآیند یاددهی-یادگیری کمک کند، به‌ویژه در مناطق کم‌برخوردار استان.

تقویت مشارکت خانواده‌ها و جامعه محلی: ایجاد سازوکارهای منظم برای ارتباط مؤثر میان مدرسه و خانواده، از طریق جلسات آموزشی، کارگاه‌های آگاهی‌بخشی و استفاده از ظرفیت انجمن اولیا و مربیان، می‌تواند زمینه مشارکت فعال‌تر خانواده‌ها در فرآیند آموزشی را فراهم سازد

منابع

Earthman, G. (2002). *School Facility Conditions and Student Academic Achievement*.

Epstein, J. (2001). *School, Family, and Community Partnerships*.

Fullan, M. (2007). *The New Meaning of Educational Change*.

Hanushek, E. (2011). *The Economic Value of Higher Teacher Quality*.

Sallis, E. (2002). *Total Quality Management in Education*.

. خبرگزاری مهر. (۱۴۰۲). کمبود فضای آموزشی مهم‌ترین چالش آموزش و پرورش استان اردبیل

. خبرگزاری مهر. (۱۴۰۴). آموزش مجازی رفع اشکال در مدارس استان اردبیل اجرا می‌شود

. خبرگزاری تسنیم. (۱۴۰۲). کمبود نیرو و فضای آموزشی و پرورش اردبیل را رنج می‌دهد

. خبر فارسی. (۱۴۰۴). بهبود شاخص‌های آموزشی و تأکید بر استمرار کیفیت در مدارس استان اردبیل